

ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии шурои диссертатсионии 6D.KOA-068-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ оид ба диссертатсияи Умедҷони Лоикшо дар мавзуи «Баррасии лингвистии диалектизмҳо дар осори Сорбон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ

Диссертатсияи Умедҷони Лоикшо ба таҳқиқ ва баррасии лингвистии диалектизмҳо дар осори Сорбон бахшида шудааст. Таркиби луғавии забони адабии ҳозираи тоҷик маҳсули марҳалаҳои гуногуни тараққиёти ҷомеаи тоҷикон буда, аз ҳисоби забони зиндаи халқ-лаҳҷаву шеваҳо сарватманд гаштаву тақмил ёфтааст. Бояд зикр намуд, ки тамоми иқтидор ва ғановатмандии забони тоҷикӣ, қабл аз ҳама, дар офаридаҳои шоиру нависандагони тоҷик, хусусан, осори насрии адибони он инъикос ёфтааст. Ин ду қабати забони тоҷикӣ дар ҳолати додугирифтӣ мудом ва таъсири ҳамешагии тарафайн қарор дорад.

Омӯзиши осори адибон имконият медиҳад, ки дар забоншиносии тоҷик ба мақоми калима дар таркиби ҷумла, хусусиятҳои савтӣ, рушди маъно ва имкониятҳои морфологию калимасозии он баҳои ҳаққонӣ дода шавад. Баррасии масъалаи истифодаи диалектизмҳо дар осори мансури адибони тоҷик барои инкишофи нутқи адабӣ ва адабии гуфтугӯии ҷомеа, дарки матлаб, баёни кутӯҳу муҷаз, ҳозирҷавобӣ, беҳтар гардидани маданияти гуфтори одамони синну соли гуногун мусоидат менамояд.

Аз ин рӯ, унвонҷӯ доир ба мақоми диалектизмҳо, анвои онҳо, омилҳои роҳ ёфтанишон ба забони асари бадеӣ, мақсадҳои услубию фардии адибон дар офаридани образҳои гуногун ва ҳодисаҳои мухталиф, нишон додани муколамаи байни персонажҳоро дар заминаи маводи асарҳои насрии адиби шинохтаи тоҷик – Сорбон, ки интихобу истеъмоли калимаҳои лаҳҷавии осори ӯ дар робита ба инъикоси ҳодисаву рӯйдодҳои гуногун дар ин ё он маҳалли ҷуғрофӣ, ки ба ҳудуди интишори шеваю лаҳҷаҳои забонамон – шеваи шимолӣ, лаҳҷаҳои гузаранда ва шеваи ҷанубӣ мувофиқ меоянд, муайян кардааст.

Мавзуи «Баррасии лингвистии диалектизмҳо дар осори Сорбон» дар забоншиносии тоҷик ҳамчун объекти таҳқиқ бори аввал сурат мегирад. Таҳқиқи он барои ҳалли масоили хусусиятҳои луғавию маъноии калима (дар лексикология - вожагон), ба тағйироти савтӣ дучор омадани калимаҳо дар муҳитҳои гуногуни этнолингвистӣ (дар бахши савтиёт), нишон додани алоқаи байниуслубӣ – услубҳои гуфтугӯӣ ва

бадеӣ, мушкилоти фарҳанги гуфтор, муайян намудани робитаи байни шевашиносӣ ба забони адабии муосир бо услубшиносӣ ва маданияти сухан мусоидат хоҳад кард.

Мақсад ва вазифаҳои асосии таҳқиқи диссертант гурӯҳбандӣ, таҳлилу муқоиса ва муайян намудани хусусиятҳои услубии диалектизмҳои осори мансури Сорбон дар давраи Истиқлол ба шумор меравад. Ба ин васила, таҳқиқи ҳамаҷонибаи таркиби луғавии забони адабии ҳозираи тоҷик, рушди меъёрҳои он, наздик гардидани забони адабӣ бо ғӯйишҳои мардумӣ ва ниҳоят, то ҳадди ба як забони умумихалқӣ дастрасу фаҳмо расидани он осон мешаванд ва шароитҳои зарурӣ фароҳам мегарданд. Дар робита ба ин масъала, қорбурди диалектизмҳои унвонҷӯ чун як қисми муҳимми луғавии забони асари бадеӣ бо хусусиятҳои луғавию маъноӣ, тематикӣ, услубию эмотсионалӣ ва экспрессивияшон ба инобат гирифта, мавриди баррасӣ қарор додааст.

Асосҳои назарии таҳқиқро дар рисолаи мавриди назар таълимоти забоншиносони рус: В. В. Виноградов, Ф. П. Филин, Д. Н. Шмелёв, Г. О. Винокур, Е. М. Шанский, А. В. Калинин, О. С. Ахманова, О. Б. Сиротина, А. М. Ефимов, А. Л. Брагина, В. Н. Прохорова, А. И. Фомина, В. С. Расторгуева, инчунин тадқиқоти муҳаққиқони тоҷик: Н. Маъсумӣ, Р. Ғаффоров, Б. Камолиддинов, Ҳ. Маҷидов, Ш. Исмоилов, Ғ. Ҷӯраев, С. Раҳматуллозода, Н. Ғадоев ва дигарон, ки ба масоили забон ва услуби асари бадеӣ ва мушкилоти лаҳҷашиносии тоҷик бахшида шудаанд, дар диссертатсияи мазкур ташкил медиҳанд.

Навгони илмии рисолаи мазкур қабл аз ҳама, дар он инъикос меёбад, ки ба сифати мавзӯ ва масъалаи илмӣ дар забоншиносии тоҷик дар шакли рисолаи алоҳидае, ки дар он як қабати луғавии забон – диалектизмҳо дар осори адиби барҷастаи тоҷик, ки дар осори он унсурҳои луғавии ғӯйишҳои шимолӣ, лаҳҷаҳои гузарандаи водии Ҳисор, шеваи ҷанубӣ бо мақсадҳои гуногун дарҷ ёфтаанд, ба тариқи муқоиса бори нахуст баррасӣ гардидааст.

Диссертатсия ба талаботи банди 31-33-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 30-июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад. Диссертатсия аз тарафи муаллиф навишта шуда, дорои мазмуну мундариҷаи ягона мебошад. Натиҷа ва нуктаҳои илмии барои ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Мақсад ва мазмунҳои таҳқиқи диссертатсионӣ ба шиносномаи ихтисоси илмӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ қомилан, мувофиқ аст.

Натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқ ва тавсияҳои муаллиф дар 6 мақола, ки дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд ва феҳристи он дар охири автореферат ва рисола оварда шудааст, инъикос ёфтаанд. Мақолаҳои чопшудаи унвонҷӯ ва теъдоди онҳо, ки 9-тоанд, фарогири мазмуну муҳтавои диссертатсия буда, ба талаботи банди 34-35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад. Дар диссертатсияи мавриди назар истифодаи мавод бидуни ишора ба муаллиф, ё маъхаз ба назар намерасад. Ин аз риоя шудани банди 37-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» гувоҳӣ медиҳад. Дар хулосаи диссертатсия, дастовардҳои таҳқиқ ва моҳияти масъалаҳои меҳварӣ зикр ёфта, дурнамоии кори диссертатсионӣ таъйин шудааст.

Аҳаммияти таҳқиқ, навгониҳои илмӣ диссертатсия ва арзиши амалии онро ба назар гирифта, комиссияи экспертӣ ба чунин хулоса омад, ки диссертатсияи Умедҷони Лоикшо дар мавзӯи «Баррасии лингвистии диалектизмҳо дар осори Сорбон» – таҳқиқоти анҷомёфта буда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст ва онро барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ пешниҳод кардан мумкин аст.

Комиссияи экспертӣ дар асоси банди 60-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» пешниҳод менамояд:

1. Диссертатсияи Умедҷони Лоикшо дар мавзӯи «Баррасии лингвистии диалектизмҳо дар осори Сорбон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ, ки дар ҷаласаи Шурои диссертатсионии 6D.KOA-068-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни тариқи овоздиҳии ошкоро ба ҳимоя қабул карда шудааст, барои ҳимоя пешниҳод карда шавад.

2. Комиссияи экспертӣ муҳаққиқони зеринро, ки корҳои илмӣ – таҳқиқотиашон ба ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ мувофиқ ҳастанд, ба ҳайси муқарризи расмӣ тавсия медиҳад:

- **Шафоатов Азал Нусратович** - доктори илми филология, дотсент, мудири кафедраи забонҳои Муассисаи давлатии таълимии «Донишкадаи тарбияи ҷисмонии Тоҷикистон ба номи С. Раҳимов»;

- **Табаров Хайрулло Назарович** - номзади илми филология, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон.

3. Ба сифати муассисаи пешбар: Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода пешниҳод карда мешавад.

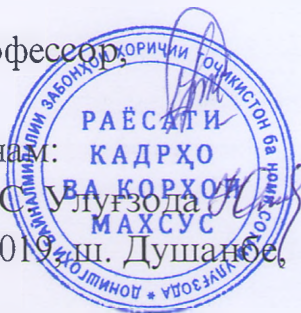
4. Барои гузоштани эълони ҳимоя, матни диссертатсия ва автореферати он дар сомонаҳои Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ва Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шавад.

5. Барои чопи автореферат ба ҳуқуқи дастнавис ва ирсол гардидани он ба суроғаҳои таъйиншуда иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи экспертӣ:

доктори илмҳои филологӣ, профессор,
узви шурои диссертатсионӣ

Имзои О.Ҳ. Қосимовро тасдиқ мекунам:
Сардори РК ва КМ ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода
Нишонӣ: Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734019, ш. Душанбе,
кӯчаи Муҳаммадиева 17/6
www.ddzt.tj

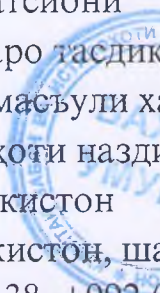
Қосимов О.Ҳ.

Ҷусупова Б.Ғ.

Аъзои комиссияи экспертӣ:

доктори илмҳои филологӣ, профессор,
узви шурои диссертатсионӣ

Имзои С. Раҳматуллозодаро тасдиқ мекунам:
Мудир бахши умумӣ ва масъули хадамоти кадрӣ
Кумитаи забон ва истилоҳоти назди
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
Нишонӣ: Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯчаи Бехзод, 25,
Телефон: +992 (37) 227-59-38, +992 (37) 227-78-29. Почтаи эл:
info@kumitaizabon.tj

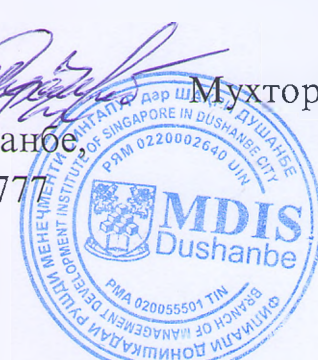
(Handwritten signature)

Раҳматуллозода С.

Аъзои комиссияи экспертӣ:

доктори илмҳои филологӣ, профессор,
узви шурои диссертатсионӣ

Нишонӣ: Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе,
кӯчаи Саид Носир 33, Телефон: +992 888802777
info@mdis.edu.tj

Мухторов З.М.

28-уми март соли 2024